

Karol Brzostowski

Hrabia Karol Brzostowski urodził się 11 lutego 1796 r. w Michaliszkach na Wileńszczyźnie. Jego dziadek Joachim Litawor Chreptowicz był kanclerzem Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz jednym z twórców Komisji Edukacji Narodowej w 1773 r. Karol wzrastał w atmosferze umiłowania tradycji, najpiękniejszych wartości duchowych, wierności i oddania Ojczyźnie.

Karol Brzostowski w wieku dwudziestu lat rozpoczął służbę w sztabie wojsk Królestwa Kongresowego. Zdobyl wykształcenie, zajmując się jednocześnie majątkiem sztabińskim (koło Augustowa). Gdy osiągnął stopień kapitana inżyniera, zrezygnował z kariery wojskowej za cel stawiając sobie ratowanie odziedziczonego gospodarstwa. Zmagał się z różnymi trudnościami, miał poważne problemy finansowe. Sukces osiągnął dzięki racjonalnemu rozumowaniu i sile charakteru. Stworzył folwark działający w oparciu o kapitalistyczne zasady. Wszyscy mieszkańcy dóbr objęci byli nauką elementarną. Ofiarował poddanym wolność, niezależność gospodarczą i opiekę socjalną. Przeprowadził oczyszczanie i zapewnił chłopom zatrudnienie w stworzonym przez siebie kombinacie rolno-przemysłowym. Był uczestnikiem powstania listopadowego (odznaczony Złotym Krzyżem Virtuti Militari). Konieczność historyczna zmusiła Brzostowskiego do emigracji. Przebywając w Europie Zachodniej zgłębiał wiedzę o nowoczesnym gospodarstwie wiejskim i zdobyczach technicznych. Nowe myśli i idee wcielił w życie w swym majątku Sztabin, gdzie stworzył samorząd zwany Rzeczpospolitą Sztabińską. Tam też uruchomił hutę szkła, żelaza, fabrykę narzędzi a także pierwszy telegraf. We wsi Janówek wykonywano odlewy żelazne do śluz Kanału Augustowskiego.

Swój majątek właściwie przekazał włościanom i robotnikom. Jednym z warunków utrzymania dziedziczonej dzierżawy ziemi była dbałość o utrzymanie produkcji.

Testament Brzostowskiego jest dokumentem społecznego postępu w historii polskiej wsi. Mocą postanowień testamentowych chłopci otrzymali w dziedziczne użytkowanie wszystkie uprawiane dotąd grunty i łąki. Ich własnością stały się również budynki mieszkalne. Powołana testamentem Instytucję Rolniczo-Przemysłową stanowiły posiadłości rolne i zakłady produkcyjne, na które składały się: odlewnia, fabryka maszyn i narzędzi rolniczych, huta szkła, browar, gorzelnia, wytwórnia wódek gatunkowych, wiatrak, młyn, tartak, cegielnia.

Rzeczpospolita Sztabińska była nie tylko osiągnięciem społecznym, stanowiła również przykład dobrze funkcjonującego przedsiębiorstwa rolno-przemysłowego o charakterze spółdzielczym.

Do dziś pozostały świadectwa materialne po Fundacji Sztabińskiej takie jak kościół w

Sztabinie, a także szkoły w Krasnoborkach, Kryłatce, Sosnowie i Sztabinie.

Karol Brzostowski należał do najwybitniejszych polskich reformatorów społeczno-gospodarczych. Zmarł w 1854 r.

